

ČÁST VŠEOBECNÁ

Redaktor: Plukovník gšt. Jiří Birula.

Plukovník gšt. Emil Fiala :

Strategický manévr za světové války.

Strategie jest umění vojevůdce vésti válku tak, aby rozhodnými vítězstvími byla vláda nepřátelského státu donucena podrobit se vůli svého protivníka.

Cílem strategie tedy je vyřaditi z boje veškeré prostředky protivníka, kterými může klásti odpor, t. j. veškeré složky jeho branné moci.

V dřívějších dobách (až do světové války) skládala se branná moc válčících států jen z jejich více méně početných armád. Postavení, vyzbrojení a vystrojení těchto armád bylo v míru připraveno, byly připraveny také určité zásoby všech druhů pro tyto armády, které pak samy vedly válku a rozhodovaly o osudu států, aniž se ostatní obyvatelstvo války činně zúčastnilo, aniž jí mnohdy bylo vůbec dotčeno a aniž se zápolení zúčastnily kterékoliv jiné složky soupeřících států než právě jen jejich armády. Tehdy byla strategie poměrně jednoduchá. Stačilo, aby vojevůdce bral v úvahu toliko početní stavy nepřátelské armády, prostor anebo prostory, kde se shromažďuje celá tato armáda nebo její části, osobnost velitelů nepřátelské armády, ducha vojsk, jejich výcvik, bojové metody a spojení se zápolím, zkrátka stačilo, měl-li na zřeteli jen nepřátelskou armádu samu a podle toho pak mohl učiniti opatření, která pokládal za nutná, aby nepřátelskou armádu vyřadil z boje.

Za světové války pozbyla však strategie této poměrné jednoduchosti. Válku již nevedly jen armády, nýbrž celé národy. Vojevůdce, který chtěl zdolati nepřátelský odpor, nesměl věnovat svou pozornost jen nepřátelské armádě, nýbrž musil bráti v počet i ostatní složky bojujícího národa, které se sice boje přímo nezúčastnily, ale jejichž součinnost s bojující armádou měla velký vliv na výsledek války. Strategie se tak stala mnohem složitější. To, co bylo dříve takřka jedinou činností vojevůdce, t. j. vésti svou armádu tak, aby zničil nepřátelskou armádu, tedy strategický manévr, stalo se jen částí činností, které na něm vyžadovala světová válka, a které na vojevůdcích budou vyžadovati války budoucí.

Tolik jen na objasnění pojmu strategie, jak je třeba dnes se na něj dívat.

Pokud pak jde o strategický manévr, je třeba si blíže všimnouti především pojmu strategie v nynějším užším smyslu slova, t. j. oně strategie, jejímž úkolem je vésti armádu tak, aby v následující bitvě byla nepřátelská armáda zničena. Pravím výslovně zničena, neboť jen to smí býti skutečným cílem strategie. Nestačí zatlačiti nepřitele, nestačí zastaviti jeho postup, nestačí ani vypuditi ho z jeho země. Nestačilo na př., že Napoleon roku 1812 vnikl

hluboko do Ruska, ani nestačilo, že za světové války ústřední mocnosti vnikly daleko do Ruska, do Francie a do Italie, ani že vypudily srbskou armádu ze Srbska. Rozhodující úspěchy naproti tomu však byly na př. bitvy u Wagram, u Ulmu, u Jeny a Auerstádtu, u Hradce Králové a u Sedanu, kde podlehnuvši armády byly skutečně úplně vyřaděny z boje nebo alespoň tak poraženy, že nebyly dalšího boje schopny. To tedy je cílem strategie, která k jeho dosažení užívá strategického manévru.

Pravidla strategie, směřující k zničení nepřátelské armády, jsou prastará a nezměnila se od dob Napoleonových dodnes. Jen způsob, jak byla uplatňována, se změnil, jak toho vyžadoval vývoj bojových prostředků, hlavně však vývoj komunikací a dopravních prostředků a vývoj pojitek. Za světové války pak kromě těchto činitelů měly vliv na strategii ještě ohromné dosud nevidané početní stavy armád, rozlehlost válečných dějišť a dlouhé trvání války.

Zničení nepřátelskou armádou lze především tehdy, podaří-li se odříznout jí ústup. Strategický manévr tedy musí směřovati především k tomuto cíli. To je nejhlavnějším pravidlem strategie. To je sice čistě německá doktrína, ale pokládám ji za jediné správnou, neboť jen uposlechnutí řečeného pravidla může vésti k rychlému zakončení války, a toho nezbytně vyžaduje zájem válčícího státu dnes více než jindy. Nemohu se tu ubrániti srovnání se zápasem dvou rohovníků. Tu také musí býti snahou obou zápasníků, aby vyřadili svého soupeře co nejdříve knock outem a nespokojili se vítězstvím na body po 10 kolech, které lze srovnati s vítězstvím ve válce po uplatnění nešťastné strategie unavovací, v kterou se za světové války dřívější strategie, ovšem nuceně, zvrhla. Než o tom později.

Tam, kde z jakýchkoli důvodů není možno zničiti celou nepřátelskou armádu najednou, bude nutné, zničit ji po částech. Z toho vyplývá další pravidlo: zabaviti část nepřátelské armády co nejmenšími vlastními silami, valnou část svých sil však soustřediti proti druhé části nepřítele k rozhodující bitvě, po níž si pak můžeme obrátit všemi silami proti první části nepřítele, kterou jsme dosud jen zabraňovali účast v hlavní bitvě. Toto pravidlo je vlastně jen obměnou jiného strategického pravidla, které vyžaduje soustředění co nejvíce sil tam, kde hledáme rozhodnutí.

Kromě těchto dvou pravidel, která nejlépe vystihují podstatu strategie, jsou ještě jiná, která však pokládám za podřadnější, neboť se týkají buď jen provedení operací podle výše uvedených dvou pravidel anebo činnosti armády, nepodaří-li se za těchto operací nepřítele rázem zničiti. Jsou to: prováděti pohyby v oddělených skupinách, avšak tak, aby se tyto skupiny na vhodném místě a ve vhodném čase mohly sloučiti k rozhodující bitvě; využití překvapení nepřítele; využití do krajnosti získaného úspěchu; předvídati neustále možné události a náležitě se stále zajišťovati.

Pokud jde o světovou válku, řekl jsem již, že se za této války uplatnění pravidel strategie značně změnilo.

Ne ovšem hned. Naopak, na samém začátku války jsme viděli na západě i na východě skvělé příklady strategických manévru. Na

západě to byla hlavně jednak německá ofensiva, jednak francouzská protiofensiva, kterou byl německý útok v roce 1914 zastaven.

Německá ofensiva na začátku války byla, zvláště podle původní Schlieffenovy koncepce, skutečným strategickým manévrem, směřujícím k zničení celé francouzské armády. Schlieffen chtěl prostě celou francouzskou armádu „sbalit“ tím, že silné severní křídlo německé armády mělo proniknout Belgií a obchvatným manévrem odříznout celé francouzské armádě ústup k západu, zatím co jiná část německé armády měla poutat Francouze čelně a zdržovati postup ruské armády. Myslím, že nikdo, ani největší odpůrce německé doktriny, nemůže popřít, že plán byl velkorysý a mohl, kdyby se byl podařil, míti za následek zakončení války po několika měsících. Vyhovoval oběma hlavním pravidlům strategie, o kterých jsem výše psal: chtěl odříznouti celou armádu a předvídal užití co nejvíce sil tam, kde bylo hledáno rozhodnutí. Že se nepodařil, nelze uváděti jako důkaz, že by byl špatný. Proč se německý strategický manévr nepodařil, o tom bylo již velmi mnoho psáno. Veškeré spisy o tom vydané však jsou zajedno v tom, že nebyl špatný Schlieffenův plán, nýbrž že špatné bylo jeho provedení. Předně již Moltke ml. pozměnil původní, Schlieffenem zamýšlené uskupení sil,^{*)} za druhé se dopustil chyby, že nechával celou operaci „vyběhnout“, aniž se snažil zasáhnout tam, kde by toho byla změněná situace vyžadovala, za třetí nebyl důsledný a nechal na sebe působiti nepříznivé zprávy z východu tak, že oslabil předčasně západní armádu ještě více, a konečně nebylo dbáno pravidla o náležitém zajištění obchvacujícího křídla. V tom tedy byly chyby, to zavinilo neúspěch. Manévr sám byl skvělý.

Stejně skvělý je však také strategický manévr Joffrův, kterým francouzský vojevůdce odvrátil nebezpečí, hrozící jeho armádě, a kterým vlastně již v roce 1914 rozhodl o konečném výsledku celé světové války. Francouzský strategický manévr v září 1914 měl ovšem skromnější cíl než německá ofensiva. Nechtěl hned zničit německou armádu. Je však třeba se mu obdivovat, uvážíme-li, v jakém duševním rozpoložení se musil Joffre po počátečních neúspěších rozhodovati, uvážíme-li, jak rychle a správně vystihl situaci, a uvážíme-li, jak těžké musilo být rozhodnutí oslabovat frontu, která byla v přímém dotyku s neustále útočícími Němci, k vytvoření nové armády, jež měla vpadnouti Němcům do boku. Tu Joffre skvěle uplatnil to pravidlo strategie, které žádá soustředění co nejvíce sil tam, kde hledáme nebo kde je možný úspěch, na újmu prostorů, které se po dobu této operace stávají podřadnějšími. S tohoto hlediska lze si dokonce ceniti francouzský strategický manévr, zvláště pokud jde o umění vojevůdcovské, mnohem výše než strategický manévr německý. Němci připravovali svůj manévr po desetiletí. Neučinili však více, než že jej připravili. Joffre však

^{*)} Schlieffen předvídal toto uskupení sil: v Lotrinsku 2½ arm. sboru, ve vých. Prusku jen jezdecko, domobranu a pevnostní posádky, pro rozhodující manévr 37½ arm. sborů. Za cenu rozhodného vítězství na severu Francie předvídal i dočasné vyklizení Alsaska-Lotrinska a Vých. Pruska. Toho se však Moltke ml. bál, a uskupil své síly takto: Alsasko-Lotrinska 8½ arm. sborů, Vých. Prusko 4½ arm. sborů, pro rozhodující manévr jen 27½ arm. sborů, tedy o 10 méně než Schlieffen.

byl nucen vytvořit svůj plán v několika dnech, snad jen hodinách. A nepřestal na jeho vytvoření, nýbrž řídil také jeho provedení až do zdárného ukončení. Za tohoto manévru se také po prvé ukázala ohromná cena dopravních prostředků pro provádění strategického manévru za nynějších časů. Bez železnic a automobilů byla francouzská protiofensiva nemožná. Joffre jich dovedl skvěle využít; naproti tomu však se zdá, že Němci, ač sami byli mistry ve využívání železnic, nebrali náležitě v úvahu možnost jich využití na straně Francouzů, nebrali v úvahu rychlé soustředění nových sil v svém boku a tak zavinili svou porážku také touto chybou, které se kromě jiných dopustili. Nedbali strategického pravidla o náležitém předvídání a zajištění.

Strategickým manévrem na západě lze pak také ještě nazvat francouzské i německé operace, provedené po bitvě na Marně, jejichž souhrn je Francouzi nazýván *La course à la mer*. Na obou stranách směřovaly tyto operace k obchvatu nepřítele, nevedly však k zamýšlenému cíli. Zde se projevil již vliv ohromné rozlehlosti válčiště a vliv početnosti armád. Nebylo již možno soustředit na vzdáleném křídle dostatečný počet sil k pronikavé akci, aniž nepřítel tomu mohl čeliti. A tak běh k moři skončil vytvořením souvislé fronty od Švýcarska až ke kanálu La Manche, a ta se pak stala na francouzském bojišti hrobem strategického manévru vůbec.

Také na východě byly provedeny na samém začátku války vzorné strategické manévry, jako na př. ty, které vyvrcholily v bitvách u Tannenbergu, na Mazurských jezerech a u Lodže. První dva se končily zdarem a zvláště operace tannenberská je pěkným příkladem strategického manévru. Při ní byla uplatněna jednak zásada o zničení nepřítele oboustranným obchvatem, jednak zásada o postupném vyřízení dvou značných částí celé nepřátelské armády (armád gen. Samsonova a gen. Rennenkampfa). Ludendorff zanechal v bitvě tannenberské proti Rennenkampfovi co nejméně svých sil, gros však nasadil proti Samsonovovi a toto gros zas dirigoval tak, že skutečně došlo k úplnému zničení armády gen. Samsonova. Část poválečné literatury snaží se sice snížit hodnotu této operace tím, že vytýká Ludendorffovi přílišnou odvážnost, ne-li lehkomyšlnost, nebo že přičítá Ludendorffův úspěch jeho podrobné znalosti nepřátelských rozkazů, zachycených radiotelegraficky, nebo dokonce zradě gen. Rennenkampfa. Není věci této studie zkoumati, jsou-li tyto námitky správné či ne. I kdyby byly správné, nemohou valně znehodnotit řečenou operaci. Vojevůdce musí být někdy odvážný, chce-li dobýt skutečně velkého úspěchu. Ostatně námitka přílišné odvážnosti by padla, jsou-li pravdivé zprávy o znalosti ruských rozkazů a o domnělé zradě gen. Rennenkampfa. Tu lze dokonce bráti za zásluhu gen. Ludendorffa, že dovedl využít zpravodajské služby, aby mu dodala vzácné zprávy o nepříteli a že při založení celé operace bral v úvahu mimo jiné i osobnost velitele jedné nepřátelské skupiny, gen. Rennenkampfa.

Operace lodžská, založená zase na známém německém principu úplného obchvatu, je proti tomu ukázkou nezdařilého strategického manévru. Při ní se již projevuje vliv dokonalého vyzbroje-

ni pěchoty těžkými kulomety, které dávají pěchotě tolik odolnosti, že boj až do konečného rozhodnutí trvá velmi dlouho a umožňuje protivníkovi, aby učinil včas svá odvetná opatření. Později se tento vliv uplatňoval stále víc a více, jak o tom ještě promluví, a byl mimo jiné příčinou, že strategických manévru v pozdějších fázích světové války stále ubývalo. Také u Lodže se podařilo Rusům vpadnouti včas do zad obchvacujícím je Němcům a zmařiti tak úplně jejich, jinak správně založený, strategický manévr. Při této příležitosti je dobře vůbec si uvědomit, že každý strategický manévr, směřující k úplnému obchvacení nepřítele, je vždy odvažný a skrývá v sobě při nedostatečné obezřelosti útočícího a při nedosti rychlém provedení velké nebezpečí pro obchvacující části armády. Při důsledném provádění operace musí konečně nastat situace, kdy obchvacující úplně obrátí svou frontu a je pak v nebezpečí, že sám bude napaden z boku, ne-li z týlu. Viděli jsme to na Marně, viděli jsme to u Lodže a máme mimo jiné ze světové války skvělý případ nezdařené obchvatné operace z bojů na Kavkaze, kde se za bitvy u Šarykamyši na konec karta úplně obrátila a kde po počátečních úspěších byla obchvacující turecká armáda sama úplně zničena. Zde ovšem k neúspěchu přispěl také neobyčejně těžký terén a nepřízeň povětrnosti.

Přes tyto příklady nepodařených strategických manévru, založených na zásadách, které jsem na začátku své studie vytkl, nelze takové operace zavrhnouti. Jsou jediným prostředkem k skutečnému, pronikavému úspěchu. Nepodařily-li se někdy, je třeba hledat příčiny, proč se nezdařily, a příště je prováděti tak, aby nebezpečí nezdaru bylo sníženo na nejmenší míru. Při tom bude v budoucnosti třeba bráti v úvahu nejen náležitou obezřelost a zajištění, tedy způsob provedení operace, nýbrž i zdokonalení výzbroje pěchoty, aby pěchota nebyla tak jako dosud tolik odkázána na podporu jiných zbraní, aby byla soběstačnější, měla více průraznosti a aby se tak operace mohly vyvíjeti zas rychleji než dosud, kdy obyčejně před každým útokem je třeba čekat na dělostřelectvo a kdy i útok sám postupuje velmi pomalu, protože pěchota se svou nynější výzbrojí je proti dobře umístěným nepřátelským kulometům bez moci. Až výzbroj pěchoty bude podle tohoto požadavku zdokonalena (mám tu na mysli doprovodné, přímo pěchotě podřízené zbraně a útočné vozy), budou míti operace zase rychlejší spád, který nedopřeje nepříteli času, aby provedl svá odvetná opatření. Nevadí, bude-li i protivník pak snad mít stejnou výzbroj. Byla by to výzbroj útočná, kterou by nemohl uplatnit, neboť výhoda toho, kdo se brání proti obchvatu, je dnes v tom, že poměrně slabými obrannými prostředky může získat čas, kdežto útočné prostředky by mu valně neprospekly.

Mluvil jsem dosud o strategických manévrech za světové války, které vzhledem k celkovým událostem lze nazvat strategickými manévry menšího měřítká, přes to, že každý z nich byl co do počtu bojovníků i co do rozlehlosti bojiště větší než kterýkoli strategický manévr dřívějších dob. Pojem velikosti je vždy relativní.

Chci nyní promluvit o strategických manévrech většího měřítká, to je s hlediska celé světové války.

To, co se za dřívějších válek dělo téměř jen na několika čtverečných kilometrech, dělo se za světové války na území celé Evropy a části Asie. Za válek napoleonských padlo rozhodnutí na prostoru, v němž by dnes bojoval pěší pluk. V roce 1866 a 1871 bylo rozhodnuto o osudu Rakouska a Francie na prostorech, které by dnes odpovídaly rozloze dvou, nejvýše tří pěších divisí. Tehdy stačilo, věnoval-li vojevůdce svou pozornost jedné nepřátelské armádě, třebaže rozdělené na skupiny, a poměrně malému prostoru, v kterém tato armáda byla soustředěna, a dále prostoru, v kterém mělo nebo mohlo dojít k bitvě. Tehdy bylo snadné, pochodovati v oddělených skupinách a sloučit je v určitém prostoru k bitvě, jak učinil Moltke v roce 1866. Tehdy by ovšem také bylo bývalo snadné, zničit jednu pruskou armádu po druhé, což zameškal Benedek. Za světové války však byla situace jiná. Nebylo malých armád a nepřítel nebyl soustředěn na malém poměrně prostoru. Počty armád byly takové, že nebylo lze pomýšlet na pohyby oddělených skupin, které by se teprv ve vhodném okamžiku sloučily, neboť nebylo prostě dosti místa pro takový manévř.

Jediné strategické pravidlo, které bylo možno s hlediska celé světové války uplatnit, bylo pravidlo o postupném zničení různých nepřátelských skupin a teprve při dílčích operacích, které se po uplatnění tohoto pravidla vyskytly, bylo možné uplatnit, bohužel, však jen na začátku války, i jiné strategické zásady, jak jsem o tom promluvil již dříve při pojednání o strategických manévrech, ke kterým došlo na začátku války na západě i východě.

Pokud jde o celkovou počáteční koncepci světové války, vyjadřuje se strategický manévř v úmyslu německého vrchního velitelství, porazit nejdříve Francii, zatím co Rusko a Srbsko mělo být udržováno v šachu poměrně slabými silami. To byl největší strategický manévř, jaký dějiny vůbec kdy viděly. Nepodařil se. Hlavní příčina je v tom, že na straně ústředních mocností nebylo jednotného velení a že manévř nebyl důsledně proveden. Strategická zásada žádá, aby tam, kde hledáme rozhodnutí, bylo maximum, na ostatních místech minimum sil. Logický závěr by pak byl, že tam, kde má být minimum sil, je třeba se omezit na defenzivu, neboť sebe silnější defenziva nevyžaduje tolik sil jako ofenziva. V roce 1914 nebylo však jednotného velení u ústředních mocností, které by bylo rigorosně trvalo na naprostém uplatnění oné zásady a vyplývajícího z ní logického požadavku. A tak útočilo Německo na západě a Rakousko provádělo současně na svůj vrub ofenzivu na východě. To bylo tříštění úsilí, odporující zásadním pravidlům taktiky i strategie. Snad by se však byl přes to německý strategický manévř podařil, kdyby byl alespoň býval důsledně prováděn. Před jeho ukončením však podlehl Moltke obavám císaře Viléma o „jeho“ provincii Východní Prusko a zeslabil ještě více západní frontu odesláním značných sil na východ. Nelze ovšem dnes s jistotou tvrdit, že by byl základní strategický manévř býval dopadl při jednotném velení jinak. Ale přece je třeba se zamyslet nad tím, jak by se snad byla bývala celá válka mohla vytvářeti, kdyby bylo bývalo od počátku jednotné velení, které by bylo nařídilo na vý-

chodě defenzivu se skutečným minimem sil a které by se bylo nezáleželo počátečních úspěchů ruské armády. Co by bylo na tom záleželo, kdyby se byla ruská armáda dostala do západní Haliče a do Poznańska o měsíc dříve, než se tam potom přece jen dostala, když by za to do konce roku 1914 byla celá francouzská armáda buď docela nebo téměř docela vyřaděna z války.

Podobných strategických manévru největšího stylu, při kterých šlo o vyřazení jednoho protivníka po druhém, bylo pak za světové války ještě více. Bylo to na straně ústředních mocností nejdříve přeložení těžiště války ze západu na východ, které sice mělo úspěch, ale jen takový, že ruská armáda byla zatlačena k východu, aniž se podařilo ji zničit nebo vyřadit z války, bylo to pak postupné přeložení těžiště války do Srbska, do Rumunska, do Francie a současně do Tyrol, znovu do Ruska, do Italie a znovu do Francie. Veškerá tato přeložení těžišť na různá bojiště lze pokládat za strategické manévry, které byly vynuceny ohromnou rozlohou válečného dějiště a které byly umožněny výkonností dopravních prostředků a výhodnou situací ústředních mocností, jež operovaly v nejpravějším smyslu slova na vnitřní linii. Žádný z těchto strategických manévru však nebyl úspěšný s celkového hlediska světové války. Některé, jako tyrolská ofensiva a pokusy o průlom ve Francii, se ztroskotaly docela. Srbská a italská ofensiva donutily sice srbskou a italskou armádu k značnému ústupu, nevyřadily však tyto armády nadobro z války. Rumunská a později i ruská armáda byly sice vyřaděny z boje, avšak tyto místní úspěchy nestačily již, aby ústřední mocnosti po nich mohly soustředit dostatečné síly proti hlavnímu nepříteli, Francii, která stále sílela materiálem a pomocí spojenců, hlavně Ameriky, zatím co ústřední mocnosti stále slábly vítězstvími a dobou.

Na straně dohodových mocností byla situace, pokud jde o strategické manévry největšího stylu, mnohem nepříznivější než na straně ústředních mocností.

Dohoda operovala na vnější linii a každé přenesení těžiště z jednoho válečného dějiště na druhé vyžadovalo velmi značných přesunů, mnohem delších než u ústředních mocností, a nejen přesunů po železnicích, nýbrž i přesunů po moři, které byly nejen pomalejší, ale i nebezpečnější, neboť dohoda neměla až do konce války naprostou nadvládu v mořích, kterou bylo třeba brát pro lodní transporty v úvahu. Přes to však i na straně dohody došlo k strategickým manévrum největšího stylu.

Tak lze nazvat strategickým manévrem úkol ruské armády, která podle dohody s Francií měla na samém počátku války poutati co nejvíce sil ústředních mocností, aby bylo zmenšeno nebezpečí, které hrozilo Francii, a aby byl získán čas k zasažení Anglie. Jak jsme již viděli, byl tento strategický manévr úspěšný, neboť ruská ofensiva přispěla k tomu, že se ztroskotala ofensiva německé armády ve Francii. Jiné strategické manévry největšího stylu na straně Dohody byly vyslání expedičních vojsk do Soluně a jiných vojsk na Gallipoli, dále t. řeč. Brusilovova ofensiva, italské útoky na Soči a konečně ofensiva soluňské armády na konci války. Do-

hodová akce u Soluně měla původně jen za účel působiti na kolísající se Řecko a podporovati Srbsko. Akce byla úspěšná, neboť nejen zabránila, aby se Řecko nepřidalo k ústředním mocnostem, nýbrž získala dokonce účast části řecké armády na straně Dohody. Mimo to umožnila tato akce pozdější opětné vystoupení srbské armády. Hlavní úspěch této operace byl však v tom, že soluňská fronta poutala až do konce války velmi značné síly ústředních mocností, které by se jinak byly bývaly mohly zúčastniti operací v Rusku, ve Francii nebo v Itálii. Konečně se soluňská fronta stala východiskem poslední smrtelné rány ústředním mocnostem. Proto je pozoruhodné, že přes to měla tato strategická operace na straně Dohody odpůrce, stejně pozoruhodné však je, že na straně ústředních mocností byly hlasy, které se po ofensivě proti Srbsku nespokojovaly zničením srbské armády, nýbrž žádaly (ovšem marně) úplnou likvidaci soluňské fronty.

Brusilovova ofensiva byla stejně úspěšná, neboť donutila Rakousko, aby zastavilo svou ofensivu v jižních Tyrolích. Také význam italských útoků na Soči jakožto strategických manévru nelze popřiti. Poutaly velmi značné síly ústředních mocností, kterých by jinak bylo bývalo možno užít na jiných frontách. Skutečně rozhodujícího úspěchu italské ofensivy ovšem neměly, třebaže je ku podivu, že se Dohoda právě na italské frontě nepokusila o skutečně rozhodnou akci. Vítězný postup dohodových vojsk přes Soču a dále pak, ať již k východu nebo k severovýchodu, byl by rázem změnil dosavadní průběh války. Byl by nejen ohrozil tyl balkánské fronty, ale byl by směřoval přímo do srdce ústředních mocností. Taková ofensiva mohla býti skutečně ohromným, celou válku rozhodujícím strategickým manévrem. Nebyla však provedena. Zdá se, že se tu uplatňovaly vlivy, které lze pozorovati v dějinách všech koaličních válek. Téměř ve všech koaličních válkách ustoupil vždy zájem celku více méně do pozadí před vlastními zájmy spojeneckých států a byla mezi spojeneckými státy vždy jakási revnivost, která zabraňovala vésti válku skutečně jen se zřením na strategická pravidla. Tak i za světové války se Dohoda nikdy nepokusila o to, zesílit italskou armádu pro ofensivu proti Rakousku, ačkoli směr takové ofensivy lze vzhledem k celkovému průběhu fronty pokládati za výhodný. Zdá se, že se Francie příliš obávala o svou vlastní frontu a o ztrátu části svého území, než by byla dovolila zeslabení této fronty v prospěch Italie. Snad také kus revnivosti v tom bylo, která se obávala toho, že by právě Italie, byť zesílena vojsky ostatních dohodových států, dobyla rozhodujícího úspěchu. A tak Italie byla ponechána sama sobě a cílem italských ofensiv a největším snem Italie bylo vždy jen dobýti Terstu, třebaže by zesílení italské armády Dohodou bývalo bylo možné, jak se ukázalo později, když po rakousko-německé ofensivě v roce 1917 bylo zle. Nelze ovšem také upřiti, že strategický manévr Dohody, směřující z Italie proti Rakousku, byl riskantní a vyžadoval mnoho odvahy u vrchního velitele dohodových vojsk. Vojevůdce však musí býti někdy svrchovaně odvážný, chce-li dobýti skutečně pronikavého úspěchu.

Vzhledem na ohromnou rozlohu válečných dějišť světové války měly dosud uvedené strategické manévry největšího stylu v zápětí operace na různých místech celkové fronty, která obkličovala ústřední mocnosti, t. j. na místech, kam právě bylo přeloženo těžiště války. Na rozdíl od strategických manévru největšího stylu lze tyto operace nazvat podružnými, ačkoli každá z nich předčila daleko i sebe větší operace dřívějších válek.

I při těchto „podružných operacích“ musilo jít o to, aby jejich výsledek byl rozhodnut vhodným strategickým manévrem, který by směřoval k zničení té části nepřátelské armády, proti které byla ofensiva vedena. Tu však vidíme, že již brzo po začátku války nastaly na všech frontách takové poměry, které strategické manévry relativně menšího měřítka velmi ztěžovaly, ne-li znemožňovaly. Po počátečních strategických manévrech, o kterých jsem mluvil na počátku této studie, prodlužovaly veškeré armády svá křídla ve snaze buď obchvátit nepřítele nebo zabránit obchvatu, až došlo k vytvoření úplně souvislých front, jejichž křídla se opírala buď o moře neb o neutrální stát. Tyto souvislé fronty se pak staly téměř hrohem strategického manévru: protivnické armády tu stály na širokých frontách těsně proti sobě, nebylo volného křídla, které by bylo lze obchvátit, a nebylo volného prostoru, jehož by bylo lze využít k manévru. Aby bylo možno provést strategický manévr, obchvacující nepřítele a směřující k zničení alespoň části nepřátelské armády, bylo nutné, aby si útočník především dobyl volného křídla, jakož i dostatečného prostoru pro zamýšlený manévr. To bylo možné jen průlomem nepřátelské fronty, který by frontu prorazil na tak širokém úseku, aby v napadené a původně souvislé frontě vznikla dvě volná, navzájem se nechránící křídla, a který by napadenou frontu prorazil tak široko a hluboko, aby bylo místo pro rozvinutí skutečného strategického manévru. A tak jsme za světové války také viděli, že se oba protivníci po vytvoření souvislých front neustále pokoušeli o průlomy. Viděli jsme více méně zdařilé pokusy o průlom na Sommě, u Arrasu, u Messimes, ve Flandrech, u Cambrai a viděli jsme i zdařilé průlomy u Gorlice, na Stochodu a u Caporetta. Tyto průlomy nebo pokusy o průlomy nelze však nazvat strategickými manévry. Byly to jen přípravné akce pro zamýšlené pozdější skutečné strategické manévry.

Ve skutečnosti však, kromě Gorlice a Caporetta, žádný z těchto průlomů, i když se podařil, k pozdějšímu strategickému manévru nevedl. Příčinu tohoto zjevu je třeba hledat v tom, že stejné bojové prostředky, jichž bylo užíváno na obou stranách, poskytovaly mnohem větších výhod obránci než útočníkovi. Chtěl-li útočník tuto převahu obránce vyrovnat v svůj prospěch, byl nucen nahromadit na zamýšleném místě průlomu mnoho sil a ještě více materiálu. Přípravy každého průlomu vyžadovaly mnoho času a bylo nemožné je protivníkovi úplně zatajit. Ten pak měl možnost učinit svá odvetná opatření, takže pokus o průlom byl někdy již v zárodcích zmařen. I tam však, kde průlom byl úspěšný, nebylo mnohdy možné tohoto úspěchu využít, neboť zase bojové prostředky tehdejší doby, vyhovující více obraně než útoku, dovolily obránci, aby na-

rychlo přivezenými a poměrně slabými silami znemožnil útočníkovi rozšíření dobytého úspěchu. Bylo to možné tím spíše, že útočník byl obvykle dosavadními boji zcela vyčerpan a svěžích sil buď nebylo nebo nebylo možné je včas zasadit do vzniklé mezery. Nejlepší příklad takovéto operace je německý průlom na jaře 1918. Průlom se zdařil, Němci pronikli hluboko ve směru na Amiens, ve francouzské frontě vznikla mezera sahající od Fouquescourt až po Roye, už byla možnost strategického manévru, ale nebylo dostatečných sil k jeho provedení. To, co měli Němci k dispozici, bylo snadno zastaveno poměrně slabými silami Francouzů, a než Němci mohli soustředit více, bylo pozdě. Tehdy se Němcům zle vymstil nedostatek jezdeckva. Několik jezdeckých divisí, vržených do vzniklé mezery, bylo by bývalo pravděpodobně zmařilo francouzské odvetná opatření a získalo Němcům čas k provedení skutečného strategického manévru.

Poměrně značného úspěchu bylo za světové války dosaženo průlomem jen tam, kde byl průlom proveden na místě, na němž se nepřátelská fronta lomila téměř pravým úhlem, jako u Gorlice a u Caporetta. Při těchto operacích byla výhoda útočníka v tom, že směr průlomu ohrožoval zároveň tyl jedné části nepřátelské armády, jinými slovy, že směr průlomu byl totožný se směrem jednoho ze strategických manévru, které bylo možno po zdařilém průlomu provést.

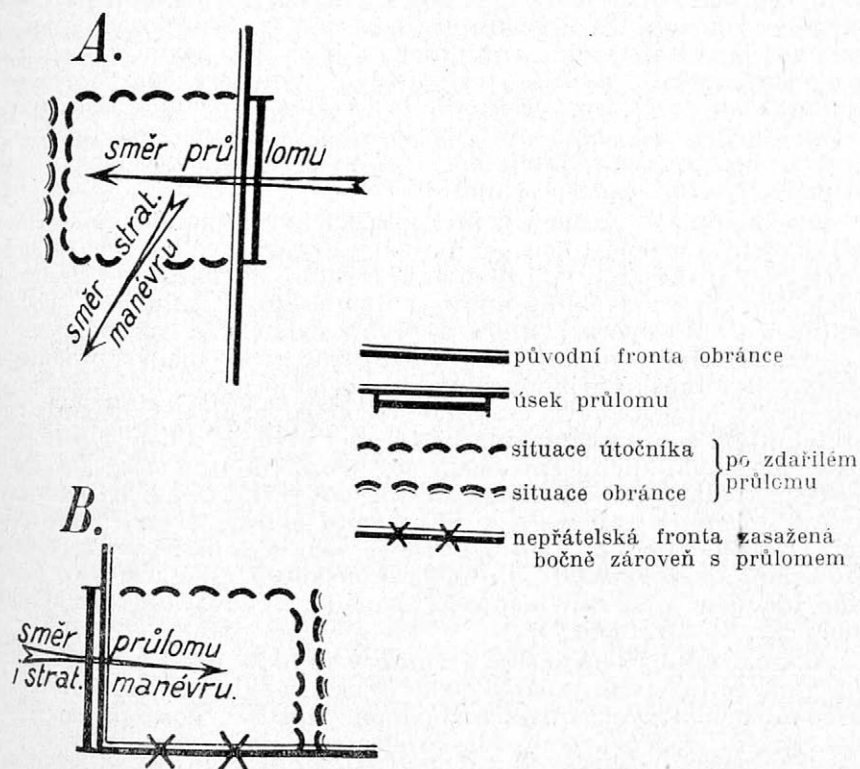
Má-li mít strategický manévr rozhodující účinek, t. j. má-li vésti k zničení celé nepřátelské armády neb aspoň její části, musí směřovat hlavními silami od boku a týlu nepřítele. Musí co možná nejmenšími silami zabránit nepříteli, aby zamýšlený manévr nerušil. Musí být proveden překvapujícím způsobem a co nejrychleji.

Těmto podmínkám lze těžko vyhovět, jde-li o strategický manévr, zamýšlený po zdařilém průlomu rovné, t. j. nelomené, nepřátelské fronty. Průlom takové fronty vyžaduje útoku, jehož hlavní směr vede kolmo na frontu. Pozdější strategický manévr však bude mít snahu, vésti hlavní směr útoku téměř rovnoběžně s dosavadní frontou, jistě však se bude směr útoku strategického manévru značně odchylovat od směru průlomu. To vyžaduje velmi značného přeskupení sil a tím ztráty času. Překvapení a rychlost provedení strategického manévru, důležité podmínky jeho úspěchu, mizejí. To je nejzávažnější věc, neboť každá ztracená minuta umožňuje obránci vytvořit „háč“, a jak už jsem několikrát zdůraznil, i poměrně slabé síly s nynější výzbrojí jsou v obraně ve výhodě proti stejně vyzbrojenému útočníkovi.

Jinak však se má věc, je-li průlom nasazen na místě, kde se nepřátelská fronta láme. Tam, podaří-li se průlom, není třeba přeskupení sil. Tam stačí, pokračuje-li útočník prostě v útoku původním směrem, aby zároveň prohloubením průlomu ohrozil tyl jedné části nepřátelské armády. Směr průlomu je totožný se směrem strategického manévru, překvapení, podaří-li se, působí nejen na čelně napadeného obránce, ale zároveň také na obchvácenou část nepřítele, zatím co při průlomu rovné fronty lze překvapit jen čelně napadený úsek, překvapení uvolněného křídla však již je nemožné.

Průlom na lomenném místě nepřátelské fronty má však ještě tu výhodu, že ochrana útočné skupiny, která zároveň provádí strategický manévr, nevyžaduje tolik sil jako ochrana útoku a následujícího strategického manévru při průlomu rovné fronty.

Nejlépe objasní rozdíl obou operací tyto schematické náčrtky:

Operace A vyžaduje ještě před započítáním strategického manévru o polovinu více sil k zajištění modrých než operace B.

Operace B nevyžaduje přeskupení sil, potřebuje méně vojsk na zajištění průlomu a strategického manévru, naopak hned po vyražení útoku a po úspěšném průlomu uvolňují se modrá vojska, která stála dosud před částí nepřátelské fronty, jež zároveň s průlomem byla zasažena bočně.

Historické příklady ze světové války dokazují správnost právě uvedené teorie. Schematický náčrtek A znázorňuje německý průlom na jaře 1918, který se zdařil, ale nevedl k dalšímu úspěchu. Náčrtek B průlom u Gorlice, který měl velmi značný materiální i morální úspěch, třebaže ani tato operace nevedla k úplnému dosažení cíle strategického manévru, t. j. k zničení nepřitele. I zde je třeba hledati příčinu v tom, co jsem již několikrát zdůraznil, ve velké odolnosti obránce. Třebaže u Gorlice fronta byla proražena a

strategický manévř započal současně s průlomem, nebylo možno využití úspěchu podle strategických pravidel do krajnosti, neboť odolnosti částí ruské armády, které chránily ústup, se podařilo zdržovati nepřátelský postup přece do té míry, že se ohrožené části obchvacované fronty mohly odpoutat a vyhnout katastrofě. Obdobná byla operace u Caporetta. I zde započal strategický manévř současně se zdařilým průlomem, ani zde však nebylo dosaženo pronikavého úspěchu. Odolnost zadních vojáků italské armády byla zde ještě zvyšována s počátku těžkým horským terénem, později několika vodními toky, přetínajícími kolmo směr pronásledování. Jak u Gorlice, tak u Caporetta projevil se mimo to nedostatek jezdeckta na straně ústředních mocností, které by se bylo mohlo v obou případech velmi úspěšně uplatnit.

Posledním a rozhodujícím strategickým manévřem světové války byla konečně ofensiva maršála Franchet d'Esperey po průlomu balkánské fronty. Lze ji také vřadit do kategorie strategických manévřů největšího stylu, o nich jsem již mluvil, a byla to jediná z těchto operací, která se úplně zdařila a rozhodla spolu s jinými činiteli o osudu celé války. Strategický manévř vyjádřený ofensivou smolušské armády vyhovuje většině podmínek, které jsem pro strategický manévř vytkl. Je to ofensiva proti jednomu z nepřátel, který touto operací má býti úplně vyřazen z boje, a byla provedena překvapujícím způsobem na frontě, kterou ústřední mocnosti pokládaly za podřadnou, zatím co veškerá jejich pozornost byla obrácena k západu a k jihozápadu a také k vnitřním poměrům. Největší význam této operace je však v tom, že při úspěšném provedení směřovala do týlu celé rakousko-uherské armády a s širšího hlediska i do týlu německé armády, vyhovovala tedy hlavnímu pravidlu strategie.

Jediné minus této operace vidím v tom, že jaksi nebyla chytěna hlavním velitelstvím dohodových vojsk. Nebylo to plánovitě soustředění dohodových sil na rozhodném místě k dosažení určitého cíle. Byl to výsledek francouzské strategie unavovací, který se vyjádřil téměř současným zhroucením všech front ústředních mocností a které bylo nejmarkantnější na bankánské frontě, aniž k tomu hlavní velitelství dohodových vojsk zvláště přispělo. Hlavní zásluhu o tuto operaci přičítám maršálu Franchet d'Esperey, který dovedl vystihnout vhodný čas a přešel k ofensivě, aniž jeho armáda byla pro tuto akci zesilována.

Shrňme-li vše, co bylo řečeno o strategických manévřech za světové války, vidíme, že strategické manévry byly prováděny zvláště na začátku války, kdy válka ještě byla vedena způsobem pohybným a nebylo souvislých front. Později, po vytvoření souvislých front a po přechodu k boji v zákopech, možnosti strategických manévřů ubývá. Omezují se na strategické manévry největšího stylu, záležející v překládání těžišť z jednoho bojiště na druhé, a na několik strategických manévřů na místech, kde se podařilo souvislou frontu prolomit a změnit tak způsob vedení války.

Z toho ze všeho lze usoudit, že jen pohybný způsob vedení války poskytuje vhodné podmínky pro strategický manévř. Jen stra-

tegický manévr však může vésti k rychlému zakončení války. Logický požadavek pro rychlé zakončení budoucí války by tedy byl, aby v budoucnosti ten z protivníků, kterému záleží na rychlém zakončení války, nedopustil ustrnutí front a nedopustil, aby se strategie zvrhla v strategii unavovací. Ta je jen východiskem z nouze a vhodná pro stát, který je početně slabší, avšak morálně a hospodářsky silnější a může vydržeti tak dlouho, až se početně silnější protivník vyčerpá nebo až se projeví pomoc některého spojence, který zasáhne do války teprv později.

V zájmu lidskosti i v zájmu hospodářském však jest, aby každá válka, stala-li se již nevyhnutelnou, byla co nejdříve skončena. Snahou každého vojevůdce tedy bude vždy, aby válka byla skončena rychle, nebude-li zvláštními poměry donucen, aby od této snahy upustil. Bude tedy nutné vyhýbat se vedení války v zákopech na ustálených frontách, což ztěžuje vojevůdci, aby uplatnil své vojevůdcovské umění a ztěžuje mu provádění strategických manévru, jež jediné vedou k úspěchu.

Toho jsou si dnes vědomy veškeré státy. Jsou si však také vědomy toho, že s organizací armád a s jejich výzbrojí, jaké byly na konci světové války, nelze očekávat pronikavé změny ve způsobu válčení proti způsobům, jakých bylo užíváno za světové války. Odtud veškeré poválečné snahy všech velmocí o změnu organizace i výzbroje, které směřují jednak k zvýšení pohyblivosti armádních složek, jednak k zdokonalení útočných prostředků. V čele těchto států je Anglie a Spojené státy severoamerické, které neustále zkoušejí pronikavou motorisací a mechanisací armády k zvýšení pohyblivosti a věnují stejnou pozornost vybudování tanků k zvýšení útočné schopnosti. Stejně i Francie má mohutné tankové jednotky a vytvořila lehké divise, Itálie zkouší svůj Corpo cellere a motorisuje velkou část dělostřelectva, Německo nuceně jen studuje mechanisaci kulometů. Všechny státy se mimo to neustále obírají otázkou pěchotního děla, nebo jiného, přímo pěchotě podřízeného bojového prostředku, který by ji učinil soběstačnější a dodal jí více průraznosti.

Jen my jsme v těchto věcech značně pozadu, ačkoli nemáme ani početně velmi silnou armádu, ani nejsme hospodářsky dosti silní pro dlouhou válku a ačkoli by stačily zkušenosti našich vlastních závěrečných cvičení, abychom si uvědomili důležitost pohyblivosti alespoň některých složek naší armády. Myslím, že se již každý náš vyšší velitel mohl přesvědčiti o tom, jakou cenu by pro něho při závěrečných cvičeních měl jen jediný cyklistický prapor nebo jediná četa obrněných automobilů. Již tyto nepatrné rychlé jednotky postačily někdy k záchraně situace nebo dokonce k provedení malíčkého „strategického manévru“. Již z toho lze souditi, jaký význam pro skutečný strategický manévr by mohly mít silnější, rychle pohyblivé složky armády, ať by to pak bylo jezdeckvo nebo motorisované jednotky. Kdysi vydal generál Votruba, bývalý velitel naší 4. divise, spisek „Jsme připraveni?“ Jeho návrhy obsažené v tomto spisku, byly většinou fantastické a neuskutečnitelné. Ale základní myšlenka byla správná a neměla by úplně zapadnouti, třebaže jen

částečné její uskutečnění by vyžadovalo velmi značného finančního nákladu.

Jako v příčině pohyblivosti jsme však pozadu i v mohutnosti útočných prostředků, třebaže tato věc je stejně důležitá jako pohyblivost. Strategický manévř musí býti rychlý nejen v přípravě, ale i v provedení. Rychlou přípravu umožňuje pohyblivost složek, které operaci mají provádět. Rychlé provedení však zaručují jen dokonalé útočné prostředky a bez nich pozbývá i pohyblivost významu. V obou směrech je u nás třeba značného úsilí. To by nyní v míru měl býti náš strategický manévř.

P. R.:

Mechanisace.

(Podle zahraničního tisku.)

Úvod.

Každá válka je širokým pokusným polem pro přezkoušení zásad válečné doktriny dané doby a zároveň východiskem pro vypracování doktriny pro budoucnost.

Po válce se obvykle přepřacovávají a vydávají nové předpisy a oficiální směrnice; silně oživuje i vojenská literatura, pokoušející se těžit z válečných zkušeností a položit zásady budoucí války.

Nicméně oficiální předpisy většinou se vyslovují opatrně, zaznamenávají jen zcela určitě a konečné zkušenosti válečné a jen málo nahlízejí do budoucnosti i nedostatečně předvídají, co se v ní bude dít.

Objeví-li se nějaký nový prostředek nebo nová taktická myšlenka mezi dvěma válkami, a není-li válečné zkušenosti s tímto prostředkem anebo s touto myšlenkou, chovají se k nim oficiální předpisy obvykle velmi opatrně, ba i nedůvěřivě.

Tak na př. jenom těžké zkušenosti z rusko-japonské války vedly k pochopení síly kulometů a k ocenění taktiky zakrytých palebných postavení dělostřeleckých.

Nedostatečné ocenění mohutnosti dělové palby (zvláště těžkého dělostřelectva*) před světovou válkou bylo jednou z příčin, že se válka, o které se myslelo, že bude krátká a veskrze manévřová, rychle proměnila v posícní na dlouhých, souvislých a stále silněji a silněji opevňovaných posicích.

Velitelství obou válčících stran ve snaze vzkřísiti manévř, rychlost i překvapení, počala užívatí rozmanitých taktických metod, ale bez rozhodného výsledku; ani soustavné dělostřelecké přípravy, ani jednoduché a dvojité průlomy, ani konečně plynové útoky nemohly způsobiti tolik želaný převrat v charakteru války.

Jak obrazně píše profesor Gerua v svém díle „Armáda — stroj“^{*)} „místo širokých průchodů, do nichž měl útočník vniknouti a z nich

*) Zvláště měla-li některá strana převahu těžkého dělostřelectva.

*) „Ruský invalida“ — Paříž.